

УДК 351.746:355.477

АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ КОНСТАТУВАЛЬНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ З ДОСЛІДЖЕННЯ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ДСНС УКРАЇНИ

Ненько Ю.П., к. пед. н., доцент,
завідувач кафедри іноземних мов
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

У статті автор описує підготовку та організацію проведення педагогічного експерименту. Також висвітлено методичні основи і результати дослідження з питання професійно орієнтованої комунікативної підготовки майбутніх офіцерів служби цивільного захисту. Проведено аналіз результатів стану сформованості готовності курсантів до майбутньої професійно орієнтованої комунікативної діяльності.

Ключові слова: констатувальний експеримент, професійно орієнтована комунікативна підготовка, готовність, професійно орієнтована комунікативна діяльність, майбутній офіцер служби цивільного захисту.

В статье автор описывает подготовку и организацию проведения педагогического эксперимента. Также отражены методические основы и результаты исследования по вопросу профессионально ориентированной коммуникативной подготовки будущих офицеров службы гражданской защиты. Проведен анализ результатов состояния сформированности готовности курсантов к будущей профессионально ориентированной коммуникативной деятельности.

Ключевые слова: констатирующий эксперимент, профессионально ориентированная коммуникативная подготовка, готовность, профессионально ориентированная коммуникативная деятельность, будущий офицер службы гражданской защиты.

Nenko Yu.P. ANALYSIS OF THE RESULTS OF THE CONSTANT EXPERIMENT OF THE STUDY OF THE SYSTEM OF PROFESSIONALLY ORIENTED COMMUNICATION TRAINING OF CADETS IN HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS OF THE STATE EMERGENCY SERVICE OF UKRAINE

In the article the author describes preparation and organization of the pedagogical experiment. The article also outlines the methodological bases and results of the research on the professionally oriented communicative training of future officers of civil protection service. Analysis of the results of the state of formation of the cadets' readiness towards their future professionally oriented communicative activity is carried out.

Key words: constant experiment, professionally oriented communicative training, readiness, professionally oriented communicative activity, future officer of civil protection.

Постановка проблеми. Розширення міжнародної сфери професійної взаємодії офіцерів служби цивільного захисту, широке застосування новітньої техніки, вузька професіоналізація фахівців, зумовлена активним упровадженням досягнень науково-технічного прогресу породжують необхідність оволодіння різноманітними способами професійно орієнтованої комунікативної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальні теоретичні питання професійної підготовки майбутнього офіцера розглядалися у роботах О. Євсюкова, М. Ковалю, М. Нещадима, О. Стельмах, О. Островерх, В. Ягупова. Проблема підготовки фахівця до професійно орієнтованої комунікативної діяльності набула особливої актуальності і відображена у низці наукових досліджень, насамперед філософських (В. Андрущенко, В. Бичко, І. Зязюн, В. Кремень, Л. Сохань, В. Шинкарук) та психологічних (К. Абуль-

ханова-Славська, І. Бех, М. Боришевський, М. Заброцький), педагогічних (М. Євтух, Н. Ничкало, О. Пехота, Н. Побірченко, С. Сисоєва).

Постановка завдання. Метою статті є характеристика констатувального етапу педагогічного експерименту з формування готовності майбутніх офіцерів служби цивільного захисту до професійно орієнтованої комунікативної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виявлені та обґрунтовані на етапі теоретичного дослідження рівні (низький, середній та високий), критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний) та показники готовності майбутніх офіцерів служби цивільного захисту до професійно орієнтованої комунікативної діяльності дають змогу перейти до визначення стану її сформованості.

У дослідженні брали участь 354 курсанти вищих навчальних закладів ДСНС України.

В експерименті було виділено 6 контрольних і 6 експериментальних груп (180 курсантів у ЕГ та 174 курсанти у КГ).

З метою проведення зрізу рівня сформованості готовності курсантів вищих навчальних закладів ДСНС України до професійно орієнтованої комунікативної діяльності було проведено дослідження першого показника мотиваційно-ціннісного критерію (інтерес до майбутньої професії). Для цього було використано опитувальник «Методика вивчення мотивів вибору професії».

Для ефективної реалізації моделі системи професійно орієнтованої комунікативної підготовки майбутніх офіцерів служби цивільного захисту важливим є визначення мотивації зробленого вибору, оскільки саме внутрішні мотиви задають напрям вибору і визначають стратегію поведінки здобувача освіти у процесі фахової підготовки.

Обробка результатів засвідчила, що 48,2% курсантів ЕГ та 47,7% курсантів КГ мають низький рівень інтересу до майбутньої професії, у них домінують зовнішні мотиви (прагнення до самоствердження, престижу, можливість задовольнити своє прагнення до влади, сімейні обставини, недостатня кількість балів за результатами зовнішнього незалежного оцінювання для вступу до більш престижного навчального закладу).

На жаль, середній рівень інтересу до майбутньої професії виявило 32,2% респондентів ЕГ та 33,9% КГ; у цих курсантів майже не виявлено внутрішніх мотивів та глибокого інтересу до майбутньої професії (прагнення допомагати людям у складних ситуаціях, повага оточуючих, усвідомлення важливості професії офіцера служби цивільного захисту для суспільства тощо). 19,6% курсантів ЕГ та 18,4% КГ мають стійкий високий інтерес до майбутньої професії.

Показники сформованості інтересу курсантів до майбутньої професії узагальнено в таблиці 1.

Таблиця 1

Показники рівня сформованості інтересу до майбутньої професії

Назва рівня	ЕГ (абс. знач. / %)	КГ (абс. знач. / %)
Високий	35 / 19,6	32 / 18,4
Середній	58 / 32,2	59 / 33,9
Низький	87 / 48,2	83 / 47,7

З метою проведення зрізу рівня сформованості готовності курсантів до професійно орієнтованої комунікативної діяльно-

сті було проведено дослідження другого показника мотиваційно-ціннісного критерію (наявність потреби у комунікативній діяльності) за допомогою тесту для визначення потреби у спілкуванні (Ю. Орлов, В. Шкуркін, Л. Орлова).

Таблиця 2

Показники рівня сформованості потреби у комунікативній діяльності

Назва рівня	ЕГ (абс. знач. / %)	КГ (абс. знач. / %)
Високий	21 / 11,6	18 / 10,3
Середній	78 / 43,3	77 / 44,2
Низький	81 / 45,1	79 / 45,5

Визначення рівня сформованості готовності майбутніх офіцерів служби цивільного захисту до професійно орієнтованої комунікативної діяльності за третім показником мотиваційно-ціннісного критерію – прагнення до самовдосконалення – відбувалося за допомогою методу експертних оцінок та методики «Потреба у самовдосконаленні» (Р. Бабушкін).

Методика «Потреба у самовдосконаленні» дала змогу проранжувати сформованість прагнення курсантів вищих навчальних закладів ДСНС України до самовдосконаленням за показниками високого, середнього та низького рівнів. Респонденти відповідали на запитання одним із трьох запропонованих варіантів відповідей. Отримані дані диференціювалися за такими рівнями, як висока потреба – (71–90 балів), достатня (середня) потреба – (62–70 балів), низька потреба – (30–61 бал).

Загальний рівень сформованості показників за мотиваційно-ціннісним критерієм готовності майбутнього офіцера служби цивільного захисту до професійно-орієнтованої комунікативної діяльності визначався як середнє арифметичне кількісних значень кожного показника цього критерію. Показники сформованості за мотиваційно-ціннісним критерієм подано в таблиці 3.

Таблиця 3

Загальні показники сформованості за мотиваційно-ціннісним критерієм

Назва рівня	ЕГ (абс. знач. / %)	КГ (абс. знач. / %)
Високий	29 / 16,3	26 / 15,3
Середній	72 / 40	71 / 40,8
Низький	79 / 43,7	77 / 43,9

Отже, результати дослідження свідчать про недостатній рівень сформова-

ності показників готовності курсантів до професійно орієнтованої комунікативної діяльності за мотиваційно-ціннісним критерієм. Оскільки наявність зазначених характеристик для них є дуже важливою, на нашу думку, варто акцентувати увагу на вдосконаленні таких якостей майбутнього офіцера служби цивільного захисту, як інтерес до майбутньої професії, потреба у комунікативній діяльності, прагнення до самовдосконалення.

Визначення сформованості готовності майбутніх офіцерів служби цивільного захисту до професійно орієнтованої комунікативної діяльності за когнітивним критерієм та його показниками (знання основних понять, видів та функцій професійної комунікативної діяльності, знання морально-етичних норм і правил професійного спілкування офіцера служби цивільного захисту та володіння фаховим термінологічним апаратом) здійснювалося шляхом проведення спеціальних тестів, модульних контрольних робіт, зрізів знань, які дали змогу виявити рівень володіння курсантами фаховим термінологічним апаратом, спостереження. Викладачами навчальної дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» було розроблено спеціальні тести та модульну роботу в кінці вивчення дисципліни, що охоплювали різні аспекти професійної комунікативної діяльності майбутнього офіцера служби цивільного захисту, такі як загальні поняття про комунікацію та її види, функції професійної комунікативної діяльності офіцера служби цивільного захисту; принципи та методи взаємодії у колективі; алгоритми прийняття рішень; поведінка в конфліктних ситуаціях; вербальні та невербальні засоби спілкування та шляхи їх інтерпретації тощо.

Таблиця 4
Рівнева таблиця (у балах)

Рівень	Бали за показниками	Оцінка за 5-бальною шкалою
Низький	3,0 – 3,4	3,0 – 3,4
Середній	3,5 – 4,5	3,5 – 4,5
Високий	4,6 – 5,0	4,6 – 5,0

Для розподілу курсантів за рівнями сформованості показників когнітивного критерію було розроблено рівневу шкалу оцінок таким чином, що за кожним показником курсант отримує 3 бали, якщо цей показник має низький рівень розвитку, 4 – середній, 5 – високий рівень (див. таблицю 4).

Крім того, було розроблено персональну картку курсанта, в яку заносилися оцінки

за кожним показником критерію, а потім робився розрахунок сумарного середнього бала, який округляється із правилами математичних перетворень чисел. Одержані результати були піддані обробленню й інтерпретації в Microsoft Office Excel.

Для більшої об'єктивності оцінки в систему аналізованих даних було визнано доцільним введення самооцінки та оцінки експерта, в якості якого виступав начальник курсу. Вивчення й аналіз отриманих результатів дали змогу дійти висновку про рівень сформованості показників когнітивного критерію сформованості готовності майбутніх офіцерів служби цивільного захисту до професійно орієнтованої комунікативної діяльності.

Загальний рівень сформованості показників за когнітивним критерієм готовності майбутнього офіцера служби цивільного захисту до професійно-орієнтованої комунікативної діяльності визначався як середнє арифметичне кількісних значень кожного показника цього критерію. Показники сформованості за когнітивним критерієм подано в таблиці 5.

Таблиця 5
Загальні показники сформованості за когнітивним критерієм

Назва рівня	ЕГ (абс. знач. / %)	КГ (абс. знач. / %)
Високий	29 / 16,1	29 / 16,6
Середній	61 / 34	59 / 34,1
Низький	90 / 49,9	86 / 49,3

Оскільки професія офіцера служби цивільного захисту належить до професій типу «людина – людина» і передбачає взаємодію з різними групами населення. У контексті нашого дослідження пропонуємо зосередити увагу на формуванні показників когнітивного критерію, як-то: знання основних понять, видів та функцій комунікативної діяльності, знання морально-етичних норм і правил професійної комунікативної діяльності офіцера служби цивільного захисту, володіння фаховим термінологічним апаратом.

Зняття даних за першим показником діяльнісного критерію – уміння встановлювати та підтримувати необхідні контакти із суб'єктами професійної діяльності (викладачами, командирами, підлеглим особовим складом, цивільним населенням, постраждалими тощо), а також ініціювати та підтримувати процес професійного спілкування – було виявлено за допомогою тесту соціально-комунікативної компетентності.